

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO MATERIALNEGO ZA 2022 ROK

RYSZARD A. STEFAŃSKI*

DOI: 10.26399/iusnovum.v17.2.2023.13/r.a.stefanski

STRESZCZENIE

Artykuł ma charakter naukowo-badawczy, a jego przedmiotem jest analiza uchwał i postanowień Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego wydanych w 2022 r., w wyniku rozpatrzenia tzw. pytań prawnych. Przedmiotem rozważań są takie zagadnienia jak: przestępstwo niezawiadomienia o przestępstwie (art. 240 § 1 k.k.); zawieszenie biegu przedawnienia karalności w związku z epidemią COVID-19; słuchacz lub student Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych jako osoba niepełniąca służby w organach bezpieczeństwa państwa oraz zatrzymanie prawa jazdy osobie wchodzącej w skład jednostki wojskowych wykonującej zadania poza granicami państwa, popełniającej za granicą czyn polegający na prowadzeniu pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (art. 135 ust. 1 p.r.d.).

Podstawowym celem naukowym była ocena zasadności dokonanych przez ten organ interpretacji przepisów regulujących zagadnienia prawne poddane Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia. Główną tezą badawczą było wykazanie, że tzw. instytucja pytań prawnych kierowanych do Sądu Najwyższego spełnia ważną rolę w zapewnieniu jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych, gdyż argumentacja stanowiska tego organu jest pogłębiona. Wyniki badania mają oryginalny charakter, ponieważ rozwijają twórczo interpretację zawartą w analizowanych rozstrzygnięciach. Badania mają przede wszystkim zasięg krajowy. Artykuł ma istotne znaczenie dla nauki – zawiera pogłębioną analizę dogmatyczną oraz duży ładunek myśli teoretycznej, a także jest przydatny dla praktyki, wzbogacając argumentację Sądu Najwyższego lub przytaczając okoliczności uzasadniające poglądy odmienne.

Słowa kluczowe: pełnienie służby w organach bezpieczeństwa państwa, przedawnienie, zatrzymanie prawa jazdy, zawiadomienie o przestępstwie, zawieszenie przedawnienia

* prof. dr hab., Kierownik Katedry Prawa Karnego, Wydział Prawa i Administracji, Uczelnia Łazarskiego (Polska), e-mail: ryszard.stefanski@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-0995-9499

REVIEW OF THE RESOLUTIONS
OF THE SUPREME COURT CRIMINAL CHAMBER
CONCERNING SUBSTANTIVE CRIMINAL LAW PASSED IN 2022

ABSTRACT

The article is of scientific research nature and it aims to analyse resolutions and rulings of the Supreme Court Criminal Chamber concerning substantive criminal law passed in 2022 as a response to the so-called legal questions. The subject of the analysis covers such issues as: the crime of failure to report a crime (Article 240 § 1 of the Criminal Code); suspension of the statute of limitations for criminal offenses due to the Covid-19 pandemic; a student of the Faculty of Public Order of the Academy of Internal Affairs in Szczytno as a person not serving in the state security bodies; and revocation of a driving licence in the event its holder who is a member of a military unit performing tasks outside the country commits an act consisting in driving a motor vehicle under the influence of alcohol (Article 135(1) of the Road Traffic Act).

The basic scientific research aim is to evaluate the legitimacy of this body's interpretation of the regulations covering the legal issues referred to the Supreme Court for resolution. The main research theses consist in showing that the so-called legal questions referred to the Supreme Court play an important role in ensuring the uniformity of common and military courts' judgements because the body's stance is based on in-depth reasoning. The research findings are original in nature as they creatively develop the interpretation contained in the resolutions analysed. The research is mainly national in scope. The article is especially important for science because it contains a deepened dogmatic analysis and a big load of theoretical thought, as well as it is practically useful as it enriches the Supreme Court's arguments or refers to circumstances justifying different opinions.

Keywords: serving in the state security bodies, statute of limitations, driving license revocation, reporting a crime, suspension of the statute of limitations

KODEKS KARNY

1. PRZESTĘPSTWO NIEZAWIADOMIENIA O PRZESTĘPSTWIE
(ART. 240 § 1 K.K.)

Przestępstwem stypizowanym w art. 240 § 1 k.k. jest niezawiadomienie niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw przez osobę mającą wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 148a, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3–5, art. 198, art. 200, art. 252 k.k. lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Na tle tego przepisu powstał problem, czy użyty w nim termin „niezwłocznie” odnosi się jedynie do czasu powzięcia wiarygodnej wiadomości o czynie zabronionym, czy też może odnosić się do momentu, w którym zaktualizował się obowiązek denuncjacji, a także czy zwrot „mając wiarygodną wiadomość” dotyczy stanu wiedzy podmiotu czynu zabronionego, czy też jest czynnością sprawczą?

Wątpliwości te były związane z objęciem na mocy Ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach

nioletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego¹ – obowiązkiem denuncjacji m.in. przestępstwa zgwałcenia w typach kwalifikowanych (art. 197 § 3 i 4 k.k.), seksualnego wykorzystania bezradności lub niepoczytalności (art. 198 k.k.) i pedofilii (art. 200 k.k.). Chodziło o to, czy obowiązek ten dotyczy tych przestępstw popełnionych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, tj. w dniu 13 lipca 2017 r., o których zobowiązany do denuncjacji dowiedział się przed tym dniem i o nich nie zawiadomił po tym terminie.

Rozstrzygając to zagadnienie, Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 1 lipca 2022 r., I KZP 5/22 (OSNK 2022, nr 9, poz. 32), zasadnie przyjął, że: **Użyty w art. 240 § 1 k.k. zwrot „mając wiarygodną wiadomość” należy rozumieć jako stan wiedzy podmiotu tego czynu w chwili jego popełnienia; termin „niezwłocznie” odnosi się nie do czasu powzięcia informacji o czynie zabronionym dodanym do katalogu przestępstw wymienionych w art. 240 § 1 k.k. przez ustawę z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nioletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r., poz. 773), ale do momentu, w którym zaktualizował się obowiązek denuncjacji, co nastąpiło w dniu 13 lipca 2017 r.; jedyną czynnością sprawczą czynu zabronionego z art. 240 § 1 k.k. określa czasownik „nie zawiadamia”.** Pogląd ten został zaaprobowany w doktrynie².

Nie budzi wątpliwości, że niezwłoczne zawiadomienie musi być dokonane w jak najkrótszym czasie od powzięcia z wiarygodnego źródła informacji o popełnieniu czynu zabronionego wymienionego w art. 240 § 1 k.k.³ Jednakże samo posiadanie takiej wiadomości nie wyczerpuje znamion przestępstwa z tego przepisu, a ma to miejsce wtedy, gdy istnieje prawny obowiązek zawiadomienia o nim organu powołanego do ścigania przestępstw. W omawianym zagadnieniu momentem tym jest ten, w którym zaktualizował się obowiązek denuncjacji, a jest nim dzień wejścia w życie ustawy nowelizującej. Sąd Najwyższy trafnie zauważył, że użyty w art. 240 § 1 *in principio* k.k. imiesłów przysłówkowy współczesny „mając” określa wyłącznie występujący u sprawcy stan wiedzy, który co prawda musi współlistnieć z zabronionym przez prawo zaniechaniem, ale wcześniejsze pozyskanie informacji o takim przestępstwie przed wprowadzeniem ustawowego obowiązku denuncjacji w żadnym razie nie znosi tego obowiązku. Nieuczynienie jemu zadość do czasu wprowadzenia tego obowiązku było prawnokarnie irrelewantne. Słusznie organ ten zwrócił uwagę, że taka interpretacja nie narusza zakazu wstecznego działania ustawy karnej, a mogłoby tak być, gdyby temu przepisowi zostało poddane zachowanie polegające na powzięciu informacji o popełnionym czynie zabronionym i posiadaniu jej przed wejściem w życie nowelizacji art. 240 § 1 k.k. Słusznym zdaniem Sądu Najwyższego przyjęta interpretacja jest zgodna z *ratio legis* poszerzenia katalogu czynów zabronionych, m.in. o czyny godzące w wolność seksualną. W uzasadnieniu projektu ustawy, którą wprowadzono te zmiany, podkreśla się, że:

¹ Dz.U. z 2017 r., poz. 773.

² Glosa aprobująca do tej uchwały A. Wilk, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2023, nr 1, s. 48–59; M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz zaktualizowany*, LEX/el. 2023, teza 6 do art. 240.

³ M. Mozgawa w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 796; J. Żylińska, *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 10, s. 54.

dobro dziecka jest jedną z najważniejszych zasad ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej, wynika bowiem bezpośrednio z zasady dobra wspólnego i zasady godności człowieka. W tym kontekście nie wydaje się uzasadnione pominięcie w katalogu zawartym w art. 240 k.k. tych typów czynów zabronionych, których zadaniem jest ochrona małoletnich, w szczególności przed grożącą im przestępczością seksualną. Zgodnie z art. 19 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem⁴.

Istotnym argumentem jest też fakt, że wiele przypadków seksualnego wykorzystania małoletnich miało miejsce przed datą wejścia w życie wskazanej wyżej noweli i przyjęcie, że nie poinformowanie o nich organów ścigania niezwłocznie po jej wejściu nie wyczerpuje znamion przestępstwa z art. 240 § 1 k.k. może wywołać u sprawców czynów godzących tak drastycznie w dobro dzieci, poczucie bezkarności, a w konsekwencji – stworzyć realne niebezpieczeństwo kontynuowania przez nich przestępnego procederu, wyrządzającego małoletnim ofiarom niepowetowane krzywdy.

W tym stanie rzeczy nietrafny jest wyrażony w piśmiennictwie pogląd, że termin „niezwłocznie”, użyty w art. 240 § 1 k.k., odnosi się jedynie do momentu powzięcia wiarygodnej wiadomości o czynie zabronionym, a brak „niezwłocznego” zawiadomienia ma miejsce wyłącznie w odniesieniu czasowym do momentu uzyskania wiarygodnej wiadomości, a jeżeli wiadomość ta zaktualizowała się w świadomości sprawcy przed wejściem w życie znowelizowanego art. 240 § 1 k.k., to po powstaniu formalnego obowiązku denuncjacji czynów z tej kategorii, nie dysponuje już możliwością zawiadomienia bez zbędnej zwłoki po uzyskaniu wiarygodnej informacji o prawdopodobieństwie popełnienia przestępstwa⁵.

⁴ Uzasadnienie przedstawionego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Druk Sejmowy nr 846), <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=846> (dostęp: 22.01.2022).

⁵ M. Królikowski, *Problemy z nowym zakresem obowiązku zawiadomienia o przestępstwie*, „Forum Prawnicze” 2021, nr 4, s. 19.

USTAWA Z DNIA 2 MARCA 2020 R. O SZCZEGÓLNYCH
ROZWIĄZANIACH ZWIĄZANYCH Z ZAPOBIEGANIEM,
PRZECIWDZIAŁANIEM I ZWALCZANIEM COVID-19,
INNYCH CHORÓB ZAKAŹNYCH ORAZ WYWOŁANYCH NIMI
SYTUACJI KRYZYSOWYCH (DZ.U. Z 2020 R., POZ. 374 ZE ZM.)

2. ZAWIESZENIE BIEGU PRZEDAWNIEŃ KARALNOŚCI
W ZWIĄZKU Z EPIDEMIĄ COVID-19 (ART. 15ZZR UST. 6)

Ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw⁶ został dodany do Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁷ art. 15zzr, który w jego ust. 6 w zw. z ust. 1, przewidujący zawieszenie biegu przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19.

Na tle tego przepisu zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne: czy określone w art. 15zzr ust. 6 Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, dodanym Ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, wstrzymanie biegu przedawnienia karalności w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia, dotyczy jedynie przedawnienia karalności czynów zabronionych, które zostały popełnione począwszy od dnia 31 marca 2020 r. (daty wejścia w życie tego unormowania), czy też odnosi się także do przedawnienia karalności takich czynów popełnionych przed tą datą?

Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 14 września 2022 r., I KZP 9/22 (OSNK 2022, Nr 11–12, poz. 39) wyjaśnił, że: **Określone w art. 15zzr ust. 6 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 374 ze zm.), dodanym ustawą z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 568), wstrzymanie od**

⁶ Dz.U. z 2020 r., poz. 568.

⁷ Dz.U. z 2020 r., poz. 374 ze zm.

dnia 31 marca 2020 r. biegu terminu przedawnienia karalności w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia dotyczy przedawnienia karalności tych czynów zabronionych niezależnie od tego, czy zostały popełnione począwszy od dnia 31 marca 2020 r., czy też przed tą datą. Jest to pogląd trafny i dogłębnie uzasadniony oraz ważny dla praktyki przede wszystkim z tego względu, że zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i literaturze problem ten był rozwiązywany niejednolicie. Prezentowano w nich poglądy, że przepis ten ma zastosowanie:

- 1) nie tylko do czynów popełnionych od dnia wejścia w życie tego przepisu, tj. od dnia 31 marca 2020 r., ale także do czynów popełnionych przed tą datą⁸;
- 2) tylko do przestępstw, przestępstw i wykroczeń skarbowych oraz wykroczeń, popełnionych od dnia 31 marca 2020 r.⁹

Uzasadniając ten pogląd, wskazano, że ustawodawca w analizowanym przepisie nie wprowadził regulacji nakazującej stosowanie tego unormowania do czynów popełnionych przed dniem jego wejścia w życie, tak jak to uczynił np. w art. 7 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁰, a także nie postanowił, tak jak w art. 68 ust. 5 Ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2¹¹, że z dniem wejścia w życie ustawy rozpoczyna się bieg przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia. Argumentuje się, że w tym przypadku nie przewidziano przepisu wykluczającego zastosowanie art. 4 § 1 k.k., a jako ustawa niekorzystna dla sprawcy, bowiem *de facto* przedłużająca terminy przedawnienia – jak słusznie podkreśla się w doktrynie¹² – nie może znaleźć zastosowania do czynów popełnionych przed jej wejściem w życie bez wyłączenia zastosowania art. 4 § 1 k.k.¹³ Dodaje się, że mimo pewnej niekiedy dopuszczalności działania ustawy wstecz, w omawianym przypadku nie może to mieć miejsca z uwagi na pogorszenie sytuacji jednostki oraz rozszerzenia w czasie jej odpowiedzialności karnej¹⁴.

Sąd Najwyższy, uzasadniając swój pogląd, odwołał się do:

- wykładni językowej, wskazując, że treść art. 15zzr ust. 6 Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. dowodzi objęcia nim czynów popełnionych zarówno przed jego wejściem w życie, jak i po tym fakcie. Zwrot „przedawnienie nie biegnie”, odwołujący

⁸ Wyrok SN z dnia 3 marca 2022 r., IV KK 726/21, LEX nr 3372327; wyrok SN z dnia 11 marca 2022 r., II KK 34/22, LEX nr 3372328.

⁹ Wyrok SN z dnia 11 czerwca 2021 r., III KK 173/21, LEX nr 3228386.

¹⁰ Dz.U. z 2021 r., poz. 1023.

¹¹ Dz.U. z 2020 r., poz. 875.

¹² W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 546.

¹³ K. Lipiński, *Modyfikacje terminów przedawnienia karalności przestępstw, przestępstw i wykroczeń skarbowych oraz wykroczeń w związku z epidemią COVID-19*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2020, nr 2, s. 43–44; idem, w: J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 805.

¹⁴ J. Kluza, *Zawieszenie terminów przedawnienia karalności czynów zabronionych w czasie pandemii koronawirusa*, „e-Palestra” 2020.

się do biegu terminu przedawnienia, nie różnicuje, czy termin ten już wcześniej rozpoczął bieg, czy też nie;

- wykładni systemowej wewnętrznej, podkreślając, że kodeksowe przepisy przewidujące instytucje wstrzymania biegu terminu przedawnienia operują zwrotami tożsamymi, jak w art. 15zwr ust. 6, czyli „przedawnienie nie biegnie” (art. 104 § 1 k.k.) i mają normatywnie neutralny charakter w tym znaczeniu, że obejmują swoim zakresem – w razie wystąpienia określonej przeszkody prawnej – zarówno sytuacje, gdy przeszkoda ta występowała w chwili popełnienia czynu zabronionego, jak i wypadki, gdy czyn zabroniony został popełniony wcześniej aniżeli zaktualizowałaby się owa przeszkoda;
 - wykładni teleologicznej, a mianowicie że względy celowościowe wprowadzenia spoczywania terminu przedawnienia w okresie stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu pandemii występują w takim samym stopniu zarówno w wypadku czynów popełnionych do dnia 30 marca 2020 r., jak i po tej dacie.
- Jak podkreśla Trybunał Konstytucyjny:

Decyzja ustawodawcy o przedłużeniu okresów przedawnienia znajduje także pewne usprawiedliwienie w zasadzie proporcjonalności (art. 31 ust. 1 Konstytucji). Ustawodawca zobowiązany jest bowiem reagować na zmieniające się okoliczności faktyczne, a jeżeli w związku z tym karanie sprawców w dalszym ciągu okazuje się konieczne, nie można z niego zrezygnować. Zmiana długości okresów przedawnienia nie wpływa ani na sam fakt karania, ani też na wysokość możliwej do wymierzenia kary. Regulacje przewidujące przedawnienie nie mają charakteru gwarancyjnego, nie są ustanawiane z uwagi na sprawcę czynu zabronionego, lecz cel karania. Retroaktywnie działające przedłużenie okresów przedawnienia podlega ocenie w świetle zasady państwa prawnego, nie jest jednak związane z naruszeniem praw nabytych ani ochroną zaufania w zakresie regulacji określających karalność czynu zabronionego. Z tych też względów nie są one objęte zakresem zastosowania gwarancyjnej zasady *lex severior poenali retro non agit*. Także w normach prawa międzynarodowego trudno byłoby się doszukać regulacji wykluczających możliwość przedłużania okresów przedawnienia¹⁵.

Interpretowany przez Sąd Najwyższy przepis został uchylony przez art. 46 ust. 20 Ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2¹⁶ i utracił moc w dniu 16 maja 2020 r., lecz pogląd ten nie stracił na aktualności, gdyż skutek przewidziany w art. 15zwr Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. następuje *ex nunc*, a nie *ex tunc* i w związku z tym nie powoduje cofnięcia skutku w postaci spoczywania biegu przedawnienia z mocą wsteczną. Zresztą zasadą jest, że po upływie okresu spoczywania (zawieszenia) biegu przedawnienia biegnie ono w dalszym ciągu, a czasu jego spoczywania nie wlicza się do okresu biegu¹⁷. Skoro przedawnienie w okresie spoczywania nie biegnie, to czas, w jakim istniała określona w ustawie

¹⁵ Wyrok TK z dnia 25 maja 2004 r., SK 44/03, OTK ZU 5A 2004, poz. 46.

¹⁶ Dz.U. z 2020 r., poz. 875.

¹⁷ I. Zgoliński, w: V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 593.

przeszkoda, odlicza się od okresu potrzebnego do powstania przedawnienia¹⁸. Czasu wstrzymania biegu przedawnienia nie wlicza się do okresu przedawnienia, a zatem powoduje przedłużenie okresu przedawnienia o czas jego spoczywania¹⁹.

USTAWA Z DNIA 18 PAŹDZIERNIKA 2006 R.
O UJAWNIANIU INFORMACJI O DOKUMENTACH ORGANÓW
BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA Z LAT 1944–1990
ORAZ TREŚCI TYCH DOKUMENTÓW (DZ.U. Z 2021 R., POZ. 1633).

3. SŁUCHACZ LUB STUDENT WYDZIAŁU PORZĄDKU PUBLICZNEGO
W SZCZYTNIIE AKADEMII SPRAW WEWNĘTRZNYCH
JAKO OSOBA NIEPEŁNIĄCA SŁUŻBĘ W ORGANACH
BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA (ART. 2 UST. 1 PKT 6)

W myśl art. 2 ust. 1 pkt 6 Ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów²⁰, organem bezpieczeństwa państwa była Akademia Spraw Wewnętrznych. Na tle tego przepisu powstała wątpliwość:

Czy zakres znaczeniowy zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 w związku z art. 3a w związku z art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej oznacza, że dla spełnienia wskazanej przesłanki wystarczające jest ustalenie, iż lustrowany został zaliczony w stan etatowy słuchaczy albo studentów Zamiejscowego Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie w okresie od dnia 1 października 1989 r. do dnia 31 lipca 1990 r., pozostając jednocześnie w służbie Milicji Obywatelskiej, a rozpoczynając studia w Wyższej Szkole Oficerskiej im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, a następnie kończąc je w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, czy też zakres znaczeniowy zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 w związku z art. 3a w związku z art. 7 ust. 1 te same ustawy, oznacza, że aby uznać lustrowanego za osobę, która pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, wymagane jest dodatkowo ustalenie, że lustrowany podejmował w tym czasie aktywność lub jakiegokolwiek działania polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, lub dopuścił się zachowań związanych z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego?

Wątpliwości te wynikają m.in. z odmiennych wypowiedzi w tej kwestii Sądu Najwyższego, który twierdził, że:

¹⁸ K. Marszał, *Spoczywanie terminu przedawnienia w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1966, nr 2, s. 81–82.

¹⁹ R.A. Stefański, *Spoczywanie biegu przedawnienia*, w: *Kodeksie karnym, w: Interdyscyplinarność – w nauce najciekawsze rzeczy dzieją się na styku różnych dziedzin. Księga jubileuszowa Profesor Małgorzaty Król-Bogomilskiej*, Warszawa 2021, s. 242.

²⁰ Dz.U. z 2021 r., poz. 1633.

- „Nie można nauki lustrowanego (bycia słuchaczem tej samej szkoły, mimo zmiany jej nazewnictwa czy struktury) nazywać służbą w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu tej ustawy, skoro ta rzekoma służba (rzekoma, gdyż związana z wciągnięciem na etat tej uczelni) w rzeczywistości sprowadzała się do nauki fachu policyjnego”²¹;
- „Źródła prawa, możliwe do zastosowania przy analizie statusu Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Feliksa Dzierżyńskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, nie pozwalają na uznanie tej Szkoły za instytucję centralną Służby Bezpieczeństwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425 ze zm.). Wobec tego, że Szkoła nie odpowiada też kryteriom sformułowanym w art. 2 ust. 3, nie spełnia żadnego z warunków koniecznych do uznania jej za organ bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 in principio wymienionej ustawy”²².

Uznawał także, że „Specyfika Akademii Spraw Wewnętrznych powoduje, że nie można jej porównać do klasycznej wyższej uczelni. Okoliczność zatem, że lustrowany jednocześnie dysponował legitymacją służbową WUSW w G. nie oznacza, że ustalenia co do tego, że służył w Akademii Spraw Wewnętrznych są nieprawidłowe”.

Wyjaśniając tę wątpliwość, Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 9/21 (OSNK 2022, nr 7, poz. 25) stwierdził, że: **Słuchacz albo student Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych w okresie od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r., nie jest, z tego powodu, osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 3a w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1633).** Jest to pogląd słuszny i oparty na racjonalnych argumentach.

Prima vista mogłoby się wydawać, że w kontekście wykładni językowej wymienienie *expressis verbis* w art. 2 ust. 1 pkt 6 powołanej wyżej ustawy Akademii Spraw Wewnętrznych jako organu bezpieczeństwa państwa nie powinno budzić wątpliwości, że zakresem tego pojęcia objęty jest również Wydział Porządku Publicznego Akademii Spraw Wewnętrznych w Szczytnie, stanowiący jej część składową. Trafnie jednak w orzecznictwie wskazuje się, że taka wykładnia prowadzi do konsekwencji trudnych do zaakceptowania zarówno w świetle reguł konstytucyjnych, jak i z punktu widzenia systemowej spójności stanowionego prawa, a także elementarnego poczucia sprawiedliwości²³. Ponadto jak wskazuje się w judykaturze: „Przepis art. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów – o charakterze gwarancyjnym

²¹ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 2 czerwca 2021 r., II AKA 44/21, LEX nr 3189578; wyrok SA w Poznaniu z dnia 27 maja 2021 r., II AKA 16/21, LEX nr 3189580; wyrok SA w Warszawie z dnia 24 października 2014 r., III AUa 128/13, LEX nr 1770727; wyrok SA w Gdańsku z dnia 18 listopada 2009 r., II AKA 322/09, KZS 2010, nr 4, poz. 67.

²² Orzeczenie SA w Warszawie z dnia 14 maja 2010 r., II AKA 108/10, LEX nr 832778; wyrok SA w Gdańsku z dnia 18 listopada 2009 r., II AKA 322/09, KZS 2010, nr 4, poz. 67.

²³ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 16 czerwca 2021 r., II AKA 87/21, LEX nr 3301505.

– nie powinien być interpretowany rozszerzająco, zaś wszelkie wątpliwości co do charakteru prawnego (statusu) określonych jednostek organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych jako organów bezpieczeństwa państwa w latach poprzedzających likwidację Służby Bezpieczeństwa i utworzenie Urzędu Ochrony Państwa (art. 129–130 ustawy o UOP) powinny być rozstrzygane na korzyść osoby lustrowanej²⁴. Celem lustracji – jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny – jest ochrona nowo narodzonej demokracji, a w związku z tym lustracja powinna koncentrować się na zagrożeniach dla podstawowych praw człowieka i procesu demokratyzacji. Zasadniczym celem ustawy lustracyjnej jest ujawnienie faktu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944–1990, bądź ustalenie, że danej osoby takie fakty nie dotyczą. Już z preambuły do ustawy lustracyjnej wynika, że w ten sposób ustawodawca dąży do zapewnienia jawności życia publicznego, eliminacji szantażu faktami z przeszłości, które mogą być uznane za kompromitujące, i poddania tych faktów społecznemu osądowi. Ustawa lustracyjna zgodna z zasadami funkcjonowania państwa opartego na rządach prawa musi opierać się m.in. na założeniu, że lustracja może służyć jedynie wyeliminowaniu lub znacznemu zmniejszeniu zagrożenia dla powstania trwałej i wolnej demokracji, jakie stwarza osoba poddawana lustracji poprzez wykorzystywanie określonego stanowiska w celu angażowania się w działania naruszające prawa człowieka lub blokowania procesu demokratyzacji. Złożenie oświadczenia lustracyjnego ma na celu, by osoby będące w przeszłości funkcjonariuszami, pracownikami i współpracownikami organów bezpieczeństwa państwa ujawniały – w imię transparentności życia publicznego – fakt służby, pracy lub współpracy. Ma to wyeliminować niebezpieczeństwo związane np. z szantażem, który mógłby być zastosowany wobec tych osób ze względu na nieujawnione fakty z przeszłości²⁵.

Trafnie Sąd Najwyższy, dokonując analizy historycznej, wykazał, że Wyższa Szkoła Oficerska im. Generała Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie miała zadanie przygotowanie kadr Milicji Obywatelskiej, prowadząc działalność dydaktyczno-wychowawczą o specjalizacji prawno-administracyjnej oraz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Została ona zniesiona, z dniem 30 września 1989 r., rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1989 r. w sprawie zniesienia wyższych szkół oficerskich nadzorowanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych²⁶. Na mocy zaś zarządzenia nr 50/89 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 czerwca 1989 r. w sprawie utworzenia wydziałów zamiejscowych Akademii Spraw Wewnętrznych²⁷ powoływano m.in. zamiejscowy Wydział Porządku Publicznego w Szczytnie. Oznacza to, że likwidacja tej Szkoły Oficerskiej była zabiegiem jedynie formalnym, bowiem zarówno kadra naukowo-dydaktyczna, jak i infrastruktura oraz przedmiot szkolenia zostały utrzymane, tyle tylko, że w nowej formie organizacyjnej.

²⁴ Wyrok SA w Lublinie z dnia 21 marca 2013 r., III AUa 83/13, LEX nr 1298964.

²⁵ Wyrok TK z dnia 11 maja 2007 r., K 2/07, OTK-A 2007, nr 5, poz. 48.

²⁶ Dz.U. z 1989 r., nr 37, poz. 204.

²⁷ Niepublikowane.

USTAWA Z DNIA 17 GRUDNIA 1998 R. O ZASADACH UŻYCIA
LUB POBYTU SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
POZA GRANICAMI PAŃSTWA

4. ZATRZYMANIE PRAWA JAZDY OSOBIE WCHODZĄCEJ W SKŁAD
JEDNOSTKI WOJSKOWYCH WYKONUJĄCEJ ZADANIA
POZA GRANICAMI PAŃSTWA, POPEŁNIAJĄCEJ ZA GRANICĄ CZYN
POLEGAJĄCY NA PROWADZENIU POJAZDU MECHANICZNEGO
W STANIE NIETRZEŻWOŚCI (ART. 135 UST. 1 P.R.D.)

W myśl art. 7 ust. 1 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa²⁸ osoby wchodzące w skład jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa podlegają na terytorium państwa obcego przepisom dyscyplinarnym, karnym i porządkowym obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej. W jego kontekście powstał problem, czy zatrzymanie prawa jazdy na podstawie art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a Ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym²⁹ może być zastosowane wobec osoby wchodzącej w skład jednostki wojskowej wykonującej zadania poza granicami państwa, popełniającej za granicą czyn polegający na prowadzeniu pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 k.k.).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 listopada 2022 r., I KZP 14/22³⁰, przyjął, że: **Zatrzymanie prawa jazdy, stosowane na podstawie art. 137 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, odbywa się na zasadach karnoprosesowych. Wskazuje na to sama treść wymienionych przepisów, z których wprost wynika, że czynność ta podejmowana jest w postępowaniu przygotowawczym, a organem procesowym uprawnionym do jej wykonania jest prokurator.**

Organ ten dopuścił w takiej sytuacji zatrzymanie prawa jazdy, a uzasadniając ten pogląd, skoncentrował się na charakterach postępowania w przedmiocie zatrzymania prawa jazdy i zatrzymania prawa jazdy z powodu uzasadnionego podejrzenia, że kierujący pojazdem znajduje się w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu alkoholu albo środka działającego podobnie do alkoholu (art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a p.r.d.). Uznał, że zarówno postępowania te, jak i samo zatrzymanie prawa jazdy mają charakter karnoprosesowy, za czym przemawiają:

- wydawanie w takiej sytuacji postanowienia o zatrzymaniu prawa jazdy przez prokuratora w toku postępowania przygotowawczego, a przez sąd – po przekazaniu sprawy do sądu (art. 137 ust. 1 pkt 1 p.r.d.);
- zaliczanie okresu zatrzymania tego dokumentu na poczet środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych (art. 63 § 4 k.k.). Co do tego rozwiązania Sąd Najwyższy odwołał się do stanowiska tego organu

²⁸ Dz.U. z 2021 r., poz. 396 ze zm.

²⁹ Dz.U. z 2022 r., poz. 988 ze zm., dalej jako: p.r.d.

³⁰ http://www.sn.pl/orzecnictwo/SitePages/Najnowsze_orzeczeniaIOZ.aspx?Izba=Karna (dostęp: 10.02.2023).

zawartego w uchwale z dnia 25 lutego 2009 r., I KZP 33/08³¹, wydanej na gruncie nieaktualnego stanu prawnego, bowiem Ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw³² kwestię tę uregulowano *expressis verbis* w art. 63 § 4 k.k., który stanowi, że: „Na poczet orzeczonego środka karnego, o którym mowa w art. 39 pkt 3, zalicza się okres zatrzymania prawa jazdy lub innego odpowiedniego dokumentu”;

- analogiczne zaliczanie na poczet zakazu prowadzenia środka zapobiegawczego nakazu powstrzymania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów (art. 276 k.p.k.);
- cel zatrzymania prawa jazdy, którym w tym wypadku jest zabezpieczenie wykonania orzeczonego ewentualnie w przyszłości środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych.

Taki charakter zatrzymania prawa nie budzi wątpliwości; ściślej: jest środkiem przymusu procesowego³³. Jednocześnie Sąd Najwyższy z niewiadomych powodów aprobował – stojący w sprzeczności z tym co wyżej stwierdził – wyrażony w piśmiennictwie pogląd, że zatrzymanie prawa jazdy w takiej sytuacji jest środkiem prawnokarnym³⁴.

O tym, czy w stosunku osoby wchodzącej w skład jednostki wojskowej wykonującej zadania poza granicami państwa, popełniającej za granicą czyn polegający na prowadzeniu pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 k.k.) stosuje się zatrzymanie prawa jazdy, nie decyduje charakter zatrzymania prawa jazdy, a to, że podstawę materialną jego stosowania stanowi przepis karny obowiązujący w Rzeczypospolitej Polskiej. Skoro sprawca wchodzący w skład jednostki wojskowej wykonującej zadania poza granicami państwa dopuścił się tam przestępstwa stypizowanego w art. 178a § 1 k.k., to znaczy, że naruszył przepis karny obowiązujący w Rzeczypospolitej Polskiej, a tym samym zrealizował warunek odpowiedzialności przewidziany art. 7 ust. 1 ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa. To przemawia za stosowaniem wobec takiej osoby zatrzymania prawa jazdy, które jest konsekwencją zastosowania polskiego przepisu karnego, jakim jest art. 178a § 1 k.k.

BIBLIOGRAFIA

- Kluza J., *Zawieszenie terminów przedawnienia karalności czynów zabronionych w czasie pandemii koronawirusa*, „e-Palestra” 2020.
- Królikowski M., *Problemy z nowym zakresem obowiązku zawiadomienia o przestępstwie*, „Forum Prawnicze” 2021, nr 4.

³¹ OSNKW 2009, nr 5, poz. 32.

³² Dz.U. z 2015 r., poz. 396.

³³ R.A. Stefański, *Zatrzymanie prawa jazdy jako środek przymusu w postępowaniu karnym*, w: T. Grzegorzczak, D. Świecki (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Środki przymusu*, t. IX, Warszawa 2021, s. 1406.

³⁴ A. Mezglewski, w: A. Mezglewski, M. Nowikowska, J. Kurek, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 492.

- Lipiński K., *Modyfikacje terminów przedawnienia karalności przestępstw, przestępstw i wykroczeń skarbowych oraz wykroczeń w związku z epidemią COVID-19*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2020, nr 2.
- Lipiński K., w: J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Marszał K., *Spoczywanie terminu przedawnienia w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1966, nr 2.
- Mezglewski A., w: A. Mezglewski, M. Nowikowska, J. Kurek, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Mozgawa M., w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Mozgawa M., w: idem (red.), *Kodeks karny. Komentarz zaktualizowany*, LEX/el. 2023.
- Stefański R.A., *Spoczywanie biegu przedawnienia*, w: *Kodeksie karnym*, w: *Interdyscyplinarność – w nauce najciekawsze rzeczy dzieją się na styku różnych dziedzin. Księga jubileuszowa Profesor Małgorzaty Król-Bogomilskiej*, Warszawa 2021.
- Stefański R.A., *Zatrzymanie prawa jazdy jako środek przymusu w postępowaniu karnym*, w: T. Grzegorzczak, D. Świecki (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Środki przymusu*, t. IX, Warszawa 2021.
- Wilk A., *Glosa uchwały SN uchwałe z dnia 1 lipca 2022 r., I KZP 5/22, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2023, nr 1.*
- Wróbel W., *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003.
- Zgoliński I., w: V. Konarska-Wrzošek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Żylińska J., *Prawny obowiązek zawiadomienia o niektórych przestępstwach (art. 240 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 10.

Cytuj jako:

Stefański R.A., *Przeгляд uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2022 rok*, „Ius Novum” 2023 (17) nr 2, s. 75–87. DOI: 10.26399/iusnovum.v17.2.2023.13/r.a.stefanski